

elvontabb, esetleg számúzik ennek révén a hagyományos történelemtanítást. Ugyanakkor a gyerekek az agyában szerintem akkor állnak össze a dolgok, ha abban a korszakban, amikor történelemből mondjuk a dualizmust, a polgárosodást tanulja, akkor ismerkedhet meg fejlődésében azzal az intézményrendszerrel, azokkal a társadalomismereti fogalmakkal, amelyek ehhez tartoznak, hiszen akkor ezek a háttérismeretek együtt mozoghatnak az agyában. Vesztese lehet az úgynevezett korszerűsítésnek a magyar történelemtanítás, és visszaszorulhat az általános történelmi ismeretanyag.

Jakab György: Viszont én nagyon fontosnak tartom, hogyha például olvasok egy cigány vérbosszútörténetet mondjuk Szabolcsból, és e mellé odateszem a Rómeo és Júliát, akkor ez a kettő valamelyest összekapcsolódik, és van egy jelen vonatkozása.

Száray Miklós: Amikor a történelemtanításról és a történelemhez kapcsolható tudásról beszélünk, semmiképpen nem lehet kihagyni, hogy iszonyú mértékben csökken a tanulásra és főképpen az olvasásra szánt idejük a gyerekeknek. Nekem most úgy kell tanítanom 1848-at vagy a kiegyezést, hogy tanítványaim nem tudnak semmit Az új földesúr című regényről. Hiába adom föl kötelező olvasmánynak, engem ezért legfeljebb elátkoznak. De A kőszívű ember fiai nélkül is hogyan tanítsak? Mit lehet ott tenni, ahol nincs kötődés és érzelem? Utalok az idézett felmérések eredményeire: az eddigi történelemtanítás pozitívumaként foghatnánk fel, hogy mindezek ellenére még itt tart a dolog, és nem épült le még jobban. Hiszen, ha számításba vesszük a gyerekek olvasásra szánható idejét, még az is megtörténhetne. Komoly küzdelmet folytatunk a különböző, a gyerekek figyelmét lekötő ismerethordozókkal szemben.

Ahhoz a gondolathoz kapcsolódva, hogy milyen követelményeket támaszt az Európa felé vezető út, szerintem éppen hogy fölerősítik ezek a változások azt a feladatot, hogy a történelemtanításban hangsúlyosabbá tegyük a nemzeti identitást és a nemzeti történelem ismeretét. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a többi nemzethez való kapcsolódással szemben történjen, de határozottan azt, hogy mindenkinek, aki egy nagyobb egységbe tagolódik be, annak ezt a saját nemzeti hagyományainak, történelmének, önazonosságának ismeretében kell tennie. Ezért szerintem természetes, hogy a történelemtanítás a nemzet kategóriájában gondolkodik.

Závodszy Géza: Ha szabad, két részre osztom a mondandómat. Először reagálnék az ímént elhangzottakra. *Jakab György* példái nem győznek meg, sőt az ellenkezőjéről győznek meg. Én óvakodnék attól például, hogy a cigány vérbosszút Rómeo és Júliával hasonlítsuk össze. Pontosan a kultúrák különbözősége tűnne el így, az idősíkok összecsúsznának stb. A történelem irreverzibilis. Nem az előrehaladás, a fejlődés a tartalma, de a folyamat megfordíthatatlan. Ami előbb történt, az befolyásolhatja a későbbieket, de ami később történt, az nem befolyásolhatja többé a múltat. És a különböző kultúrákból nagyon veszélyes egymásba átlépni. Ez nagyon érdekes lehet mint irodalmi vállalkozás, de csakis a történelmen, a tudományon kívül. *Száray Miklós* példája viszont a madéfalvi veszedelemről és asszociációs erőteréről rendkívül meggyőző. Azzal is egyetértek, hogy ha egyszer létrejön Európa valamilyen fajta egysége, azon senki sem kulturális egységet ért. Létezik egy közös európai kultúra, de Európának az európaiságát éppen a sokszínűsége jelenti. Ha tehát egységes Európáról beszélünk, gazdasági, pénzügyi